

"Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'nın Arazi Edinimi ve Tazminat Süresine Halkın Katılımı" Başlıklı SED Raporu'nun Ege Üni. Görevlendirmesiyle Değerlendirilmesi Raporu (Rapor) (27 Ocak 2003) E.Ü. Rektörlüğü'ne.

EGE ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA İZMİR

16.01.2003

Konu: 20-455 sayı ve 10.12.2002 tarihile Mühendislik Fakültesi Dekanlığına, oradan da 19.12.2002 tarihile Edebiyat Fakültesi Dekanlığına gönderilerek; tarafıma değerlendirilmesi için verilen "Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'nın Arazi Edinimi ve Tazminat Süresine Halkın Katılımı" başlıklı SED Raporunun Değerlendirilmesi hakkında.

Adı geçen Rapor, 29 11.2002 tarih ve 0001 sayı ile BTC HPBH Şirketi tarafından Ege Üniversitesi Rektörlüğü'ne ulaştırılmış ve yukarıdaki sayı ve tarihleri izleyerek Edebiyat Fakültesi'ne gönderilmiştir. "Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'nın Arazi Edinimi ve Tazminat Süresine Halkın Katılımı" başlıklı **Yeniden Yerleşim Eylem Planı (YYEP)** için geri bildirim raporu ektedir. Gereğini saygılarımla arz ederim.

H.Neşe Özgen, Doç. Dr.
Ege Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Böl.
Toplumsal Yapı ve Değişme ABD. Bşk.
Bornova/İzmir

"BAKÜ-TİFLİS-CEYHAN HAM PETROL BORU HATTI'NIN ARAZİ EDİNİMİ VE TAZMİNAT SÜRESİNE HALKIN KATILIMI" BAŞLIKLI YENİDEN YERLEŞİM EYLEM PLANI (YYEP) İÇİN GERİ BİLDİRİM RAPORU :

Bilindiği üzere, kamusal alt-yapı yatırımları da dahil olmak üzere, sosyal alanı etkileyebilecek olan her tür büyük çaplı konsorsiyum, yatırım ve işletmelerin planlama ve kurulma aşamalarında; ÇED Raporlarının yanı sıra Sosyal Etki Değerlendirme (SED) raporları da dikkate alınmaya başlamıştır. SED Raporları, bu değişimlerden etkilenme olasılığı bulunan tüm grup ve tarafların, zararlarını en aza indirilmesini ve projelerin 'insan' ve 'sosyal yaşam alanları' ile birlikte değerlendirilmesini hedefleyen bir yeni girişimdir. SED Raporları; özellikle uluslararası finans gerektiren büyük çapta yatırımlarda; uluslararası kuruluşların (BM gibi) sözleşme kuralları gereğince, finans kaynağı olan kuruluşların da yükümlülüğü olduğundan; bu kuruluşlardan ülkeye ve yatırıma dair tüm finans akışını ve finansa ilişkin karar süreçlerini de etkilemekte ve hatta belirlemektedir. Bu nedenle SED Raporları, aynı zamanda Türkiye'nin taraf olduğu ve imza koyduğu tüm uluslararası sözleşmelerin de; Proje başlangıcında ve süresince yerine getirildiğinin göstergeleri olmaktadır. Bu amaçla; Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru hattının taraflarından ve etkilenenlerinden birisi olarak, Türkiye tarafının; bu Proje için SED Raporunu talep etmesi ve hazırlatması son derece önemli bir olumlu gelişmedir. Desteklenmesi ve SED sonuçlarının dikkatle izlenerek, projelerin gözden geçirilmesi gereklidir.

SED Raporlarının; projelere ve sonuçlarından BM kavramları ile 'etkilenenlere'; Dünya Bankası kavramları ile 'paydaş'lara yönelik değerlendirme ve yorumları ile birlikte, tüm taraf olanların geri bildirimine sunulması da; yine ikinci bir olumlu gelişmedir. Bu çabanın da dikkatle değerlendirilmesi, geri bildirimlerin dikkate alınması; ve Projenin ve inşaatın her aşamasının şeffaflaşması bir zorunluluktur ve desteklenmelidir.

Projenin yukarıda anılan iki olumlu özelliği ile birlikte, Fakültemiz ve Bölümümüz; BTC HPBH Şirketi'nin BTC Projesinin Türkiye-SED Raporunun; aşağıdaki hususlarda dikkatinin çekilmesinin yerinde ve gerekli olacağını öngörmektedirler¹:

- 1) NEDEN KATILIMCILIK NEDEN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA
- 2) KATILIMCILIKIN ÖNGEREĞİ OLARAK SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ANA AKIM ŞEMASI KATILIMCILIK NEDİR? BM ÖLÇÜTLERİ

A-RAPORUN KAPSADIĞI SÜREÇLER HAKKINDA BİLGİLENDİRME DÜZEYLERİ VE FORMATLARI AÇISINDAN

Rapor, Projenin Türkiye sınırları içindeki kapsama alanını 1070 km olarak proje tahmini ömrünü 40 yıl, etkilediği hane halkını da yaklaşık 17.716 ve etkilenen kişi sayısı 29112 kişi ve 293 yerleşim birimi olarak ifade etmektedir. (S: 5). Hattın kalınlığı Türkiye'de 28 metre koridoru(hassas alanlarda bu genişlik daha az nehir ve geçişlerde daha fazla olacaktır) içermektedir; bundan başka Türkiye'de 52 vana istasyonu; 4 pompa istasyonu; 1 başınc düşürme tesisi; ve 2 ölçüm istasyonu da yer

¹ Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarımsal Ekonomi???Merkezi Müdür ve Ziraat... Bşk Prof. Dr. Tayfun Özkaya'nın "Tarımsal Yapıların Analizine İlişkin Çekinceler" hususundaki raporu ektedir.

alacak; boru hattının her iki tarafında 7 metre sağlık koruma şeridi bulunacaktır. Proje maliyeti 2.9 milyar ABD doları olan tesis tamamlandığında günde yaklaşık bir milyon varil petrolün hattın içinde olması beklenmektedir. Projeden etkilenecek HH sayısı içinde 5970 mülk ve 3017 zilyetlik; 1080 kiracı hane ve 50 kadar gayri resmi kullanıcı hane tespit edilmiştir. Sonuçları ve etkileri son derece geniş kapsamlı olan bu tesisin dikkatle inşası ve korunması esastır.

1-Raporda s:5'te hh sayısı 17716, ancak s:6 T2.1 de ise 10117 olarak verilmiştir. Bu sayı 1.6 da Bilgi notu 1,1 de 10000 kişi olarak verilmektedir. Toplam net HH sayısının kesinleştirilmesi zorunludur.

2-S0 6 T.2.1 de verilen 5970 HH mülk, 3017 HH zilyetlik sayıları, EK te "Arazi Edinimi ve Kamulaştırma Bedeli Ödemeleri hakkında Rehber" kısmında ise bu kez arazi sahibi olarak 27982 kişi ve zilyetlikte 1130 kişi verilmektedir. Öte yandan Kısım 6 T.6.1'de toplam etkilenen mülk sahibi sayısı 27983 olarak verilmekte; bu farklılık dipnotta aynı haneden ortak mülkiyet ile açıklanmaktadır. Bu rakamların da açıklığa kavuşturulması hayati öneme sahiptir.

3- Aynı şekilde Yönetici Özeti kısmı. s:8 T.2.2'de toplam satın alınacak daimi arazi miktarı 101 Ha, EK' te "Arazi Edinimi ve Kamulaştırma Bedeli Ödemeleri Hakkında Rehber" kısmında ise 936.5 ha, Kısım 1.7 de ise 3 nolu dipnotta 938 ha olarak ifade edilmektedir. Kamulaştırma ve SED sonuçları açısından bu kısım da açıklığa kavuşturulmalıdır.

4-Bu kısımdan olarak raporun uzunluğu dikkate alınması gereken bir dezavantajdır. Örneğin 3. Kısım: Politika ve Yasal Çerçeve ve 5. Kısım: kamulaştırma işlemleri bölümleri, ekte verilmesi gereken ve rapor içinde yer almayacak, uluslararası hükümler ve Türkiye'de geçerli olan bazı kanun hükümlerinin tam metnidir.

5- SED Raporu etkilenecek sosyal yapılar olarak dikkate alınmış olan çeşme, sulama kanalı ve ağaçlar gibi ya da ormancılık gelirleri ve meralar ve kültürel varlıklar gibi alanların etki değerlendirme raporlarını da; Ceyhan Deniz Terminalinin Balıkçılık Faaliyetlerine etkisini ölçen rapora benzer ayrıntılı raporlar olarak SED içinde yer almalıdır. Bu kısımlarda özetle ifade edilen; örneğin ' Türbe-Mezar Gibi Kültürel Varlıkların Kaybı kısmında (6.16.1) olduğu gibi 'Aksama halinde tercih edilen yol güzergahında değişiklik yapılacağına ilişkin bilgiler SED içinde ayrıntılı olarak yer almalıdır.

6- SED raporunun başlangıcında yer alması gereken en önemli husus "Alternatif güzergahlar arasındaki tercih nedenlerinin" açıklanmasıdır. Bilindiği üzere SED gibi taraf devletlerarası sözleşmelerin geçerliliği ve finans desteklerinin karar verme süreçlerinde belirleyici önemi son derece yüksek olan raporların temel şartları: " tarafların/etkilenenlerin ve paydaşların yaşamsal koşullarındaki her tür değişiklik hakkında bilgilendirme ve karar mekanizmalarına katılma hakkı ve sorumluluğunun" yani katılımcılık süreçlerinin açıkça gerçekleşmesi zorunluluğudur. Bu durum, etkilenenlerin "tüm tercih süreçleri bittikten sonra durumdan haberdar edilmesi" ile ikame edilemez. SED sisteminin temel lojisi; katılımcı mekanizmaların harekete geçirilmesidir. .

B-RAPORUN DİKKATE ALDIĞI ALANLARIN ETİK SORUNLARI:

ÖRNEKLEM

TARAFLAR

İNSAN-KÜLTÜR VB.

- 3) RAPORUN İNSAN YAKLAŞIMI VE İNSAN KAYNAĞIOLMA HALİNİN SOSYAL YAPI İÇİN DEZAVANTAJLARI
- 4) MÜLKİYETE İNDİRGENMİŞ İNSAN
- 5) MÜLK SAHİPLİĞİNİN ÇEŞİTLİ BİÇİMLERİ
- 6) BORU HATTININ GEÇTİĞİ ARAZİNİN TAM TANIMLANMAMASI
- 7) ÖRNEKLEM VE VERİ EKSİKLİĞİ
- 8) MAĞDUR GRUPLAR ANALİZİ
- 9) GENDER HASSASİYETİNİN YOKLUĞU
- 10) ORMAN VE HAZİNE VARLIKLARININ DİKKATE ALINMAMASI
- 11) GÜVENLİK VE GÜVENLİKE İLGİLİ SEÇİMLER
- 12) EN UYGUN SEÇİM ANALİZLERİ ŞEFFAF DEĞİL
- 13) ARKEOLOJİK VE DOĞAL SİT ALANLARI SED İÇİNDE OLMALIDIR
- 14) KÖY ORTAK MÜLKİYETLERİ VE KÖYÜN SOSYAL HAFIZASI
- 15) HAK SAVUNMA VE SAVUNMAYI SÜRDÜRME MEKANİZMELERİ
- 16)